

فاطمه نظری

برگزیده ششمین جشنواره
خاطره‌های معلمی

انزوا و گوشه‌گیری او باعث شد من صبحتی با اولیایش ترتیب دهم. طبق گفته‌های زهرا و مادرش، این تبعیض ابتداء در خانواده او مشاهده شد. او تصور می‌کند همه بچه‌ها و معلمان او را با بقیه مقایسه می‌کنند و حس خوبی نسبت به او ندارند. علاوه بر آن، متوجه شدم زهرا تک‌فرزند است و خواهر و برادری ندارد که با او هم‌بازی باشند و تعامل داشته باشند. رفتار زهرا با دوستانش را در کلاس و حیاط مدرسه مشاهده کردم. متوجه شدم این دانش‌آموز نسبت به دانش‌آموزان دیگر کمتر با دیگران صحبت می‌کند. علاوه بر آن، در کلاس هم فعالیت و گفت‌وگوی کمتری دارد. علاوه بر مشاهده تأملی، به دنبال پیدا کردن دلایل این رفتارها و راه‌حلی‌هایی برای بهبود آن هم بودم. در این مسیر از کتاب‌ها و مقاله‌های متعددی برای پیدا کردن راه‌حل استفاده کردم. نمونه‌هایی از راه‌حل‌های پیشنهادی من بدین شرح بودند:

نمی‌توانیم کتمان کنیم که آموزش مجازی فرصت تعامل و دوست‌یابی را از دانش‌آموزان گرفته بود. ما نیز اکنون از معضلات و پیامدهای پس از دوران کرونا در امان نیستیم. یکی از آن معضلات، تعامل و دوست‌یابی دانش‌آموزان است. این نيمسال به عنوان کارورز در مدرسه‌ای مشغول فعالیت بودم. در این روزها مسائل و چالش‌هایی را مشاهده می‌کردم. در این نوشتار قصد دارم یکی از مسائلی را که با آن روبه‌رو شدم، باره حل آن در قالب تجربه نگاری، باشما به اشتراک بگذارم. وارد کلاس ششم شدم. یکی از دانش‌آموزان توجه مرا جلب کرد. به نظر می‌رسید کمی گوشه‌گیر و منزوی است و در کلاس احساس تنهایی می‌کند. وقتی از معلم مدرسه در مورد او پرسیدم، تعریف کرد: «زهرا در دوست‌یابی و برقراری ارتباط با دانش‌آموزان و معلمان مشکل دارد. خودش این مسئله را با من در میان گذاشته است. فکر می‌کند بچه‌ها از او خوششان نمی‌آید و نمی‌تواند به راحتی دوست پیدا کند. او همچنین حس می‌کند رفتار معلمان هم با او، نسبت به سایر بچه‌ها، فرق دارد و معلمان هم او را دوست ندارند.»

ویدئوهای

انزوا

و اکاوی یک معضل پسا کرونا

تصویر گر: محمد هادی دانش

۱. به خاطر اینکه دلیل این رفتار هم می‌تواند خود دانش‌آموز باشد و هم سایر بچه‌ها، می‌توانیم به صورت کلی و عمومی در مورد مسئله دوست‌یابی در کلاس با آن‌ها صحبت کنیم (به‌طور مثال، در درس تفکر و سبک زندگی که به این مهارت‌های کلی و مهم اشاره می‌کند). مثلاً می‌توانیم از آن‌ها پرسیم نظرشان در مورد معیارهای دوست خوب چیست؟ سپس این موضوع‌ها را مطرح کنیم که ویژگی‌هایی انتسابی که افراد نمی‌توانند آن‌ها را تغییر دهند، نباید باعث دوست‌شدن آن‌ها بشود (کاربر، استیفن، ۱۳۹۲). مانند قد، اسم، عینکی بودن، لکنت داشتن. حتی اگر ویژگی منفی‌ای در فرد وجود دارد، کمک کنیم از بین برود.

۲. با دانش‌آموز به صورت فردی صحبت کنیم و از او در مورد نحوه ارتباط و صمیمی بودنش با دیگر دانش‌آموزان پرسیم. نظرش در مورد دوست خوب چیست؟ آیا در کلاس‌های دیگر هم میلی به ارتباط و صمیمی شدن ندارد؟ خودش به عنوان دوست خوب حاضر است چه ویژگی‌هایی داشته باشد... (دی رمزی رابرت، ۱۳۹۹).

۳. از احادیث یا داستان‌های قرآنی کمک بگیریم (تا به شخص خاصی اشاره نکنیم) و از ویژگی‌های فرد خوب و مؤمن بگوئیم (مانند رازداری، کمک به دیگران و مسخره نکردن) که باعث می‌شوند همه از او خوششان بیاید.

۴. گروهی از دانش‌آموزان را که دوستان بیشتری دارند انتخاب کنیم و از سایر بچه‌ها پرسیم آن‌ها چه ویژگی‌های مثبتی دارند که باعث شده است دیگران آن‌ها را دوست خود بدانند (سایر دانش‌آموزان هم سعی می‌کنند همان ویژگی‌ها را در خود تقویت کنند. با این کار ویژگی‌های مثبتی را که تا به حال بعضی‌ها به آن دقت نکرده بودند در می‌یابند و الگو می‌شوند).

۵. وقتی می‌خواهیم دانش‌آموز نمونه را انتخاب کنیم، حتماً یکی از معیارها را داشتن تعداد دوست‌های بیشتر، هم‌بازی‌ها یا هم‌گروهی‌های بیشتر، در نظر بگیریم.

موارد اول و دوم از راه‌حلی‌هایی بودند که من توانستم آن‌ها را به اجرا برسانم؛ بدین شرح: در دو جلسه اول ابتدا سعی کردم با صحبت و مشورت با معلم راهنما در مورد زهره، موضوع اقدام‌پژوهی خود را قطع کنم. سپس به همراه معلم کلاس تلاش کردم دانش‌آموز مذکور را برای همکاری با خودم و جواب دادن به سؤال‌هایم راضی کنم. در جلسه سوم، به صورت خصوصی در زنگ تفریح با خود دانش‌آموز صحبت کردم و برای واضح شدن مسئله، چند سؤال از او پرسیدم. به‌طور مثال:

آیا کلاس دیگری خارج از زمان مدرسه می‌رود؟ بله
 آیا در همان کلاس‌ها هم دوست صمیمی ندارد
 یا ارتباط نزدیک نمی‌گیرد؟ هیچ‌کسی را دوست خود نمی‌داند.

آیا بین همسایه‌ها کسی با سن و سال او زندگی می‌کند؟ بله
 آیا توانسته با او ارتباط خوبی بگیرد؟ خیر (هرکسی را به دلایلی رد می‌کرد).

اگر زهره دوستی ندارد و تک‌فرزند هم هست، اوقات فراغت خود را چگونه می‌گذراند؟ تفریح او تماشای تلویزیون و سرگرم شدن با بازی‌های مجازی بود.

در مدرسه چند نفر را دوست خود می‌داند؟
 دو نفر (که این عدد نسبت به تعداد کل بچه‌ها در کلاس یا مدرسه ناچیز است.)
 در آخر به او اطمینان دادم می‌تواند با من هم به عنوان دوست صحبت کند
 و اگر مسئله‌ای بود روی کمک من حساب کند.

در جلسه چهارم از او و البته چند دانش‌آموز دیگر خواستم ویژگی‌های دوست خوب را از نظر خودشان برآیم بنویسند (زهره هم متناسب با آن ویژگی‌ها، نقرات جدیدی را به عنوان دوست خود معرفی کند). همچنین، از زهره پرسیدم خودش به عنوان دوست خوب چه ویژگی‌هایی دارد؟ و خواستم سعی کند همان ویژگی‌هایی را که از دیگران انتظار دارد، در خود هم تقویت کند تا آن‌ها هم با او ارتباط نزدیک‌تری بگیرند.

بعد از چندین جلسه صحبت‌های خصوصی با دانش‌آموز و جلب کردن اعتماد او، در جلسه هفتم کارورزی، خود دانش‌آموز از من خواست در زنگ تفریح با هم صحبت کنیم (چون به او گفته بودم می‌تواند همانند معلمش، هر وقت خواست، با من هم صحبت کند)؛ درباره دلیل حس ناخوشایندش به مدرسه، بچه‌ها و رفتار برخی معلمان.

در جلسات پایانی، این دانش‌آموز را حداقل در زنگ‌های تفریح، با چند نفری که به عنوان دوست خود معرفی می‌کرد دیدم (در حالی که با آن‌ها صحبت و بازی می‌کرد). نشاط این دانش‌آموز هم کمی بیشتر شده بود (هرچند این موضوع انتها و نقطه صد ندارد، اما تغییر محسوس بود).

حتی در جلسه هفتم زهره با من ارتباط بهتری گرفت و به خواست خودش در زنگ تفریح با او حرف زد و از مشکلات و دلیل نداشتن حس خوب نسبت به مدرسه برای من گفت.

در نهایت، با توجه به اینکه این رفتارها می‌توانند در آینده و در دوره‌های بالاتر یا به‌طور کلی در هر اجتماعی، برای فرد مشکل‌ساز شوند، بالاخره به توجه و پیگیری برای بهبود نیاز دارند. ❁

منابع

۱. دی رمزی، رابرت (۱۳۹۹). ۵۱ نکته برای معلمان. ترجمه دکتر مرتضی مجدفر. چاپ نهم. نشر قبادی. تهران.
 ۲. کاربر، استیفن (۱۳۹۲). چگونه با کودک رفتار کنیم. ترجمه شاهین خزعلی، هومن حسینی نیک و احمد شریف تبریزی. چاپ سی و هشتم. نشر مروارید. تهران.
 ۳. زارع خورمیزی، حسین. سعادت‌مند، زهره، کشتی‌آرای، نرگس (۱۳۹۹). فصلنامه آموزشی راهبردهای برقراری ارتباط مؤثر در کلاس‌های چندپایه، مبتنی بر تجارب زیسته معلمان. شماره ۲۵.